

Calvijn een mens

n.a.v. Herman J. Selderhuis, *Calvijn een mens*

De wees (1509-1533) Familietraditie

Johannes Calvijn (Jean Cauvin) werd op 10 juli 1509 geboren in Noyon, Noord-Frankrijk. Zowel zijn broer als zijn vader kregen het met de kerk aan de stok. Zijn oudste broer werd zelfs geëxcommuniceerd en voordat hij in 1537 stierf weigerde hij absolutie en het laatste oliesel. Hij werd niet bij de kerk, maar in de onheilige grond onder de galg begraven. Calvijn zette dus een familietraditie voort in zijn conflict met Rome. Calvijns ouders kregen zeven kinderen waaronder twee meisjes; twee broers stierven al jong. Verder is er niet zoveel over bekend. Calvijns moeder sterft al op z'n zesde. **Op 12-jarige leeftijd werd Calvijn kapelaan** van de kapel La Gésine te Lyon. Het was een functie die door een ander werd uitgevoerd. Op die manier kreeg Calvijn ook enkele functies.

Geknakte gezondheid

Calvijn is in redelijke welstand opgegroeid. Hoe hun huis eruit zag weten we niet want die werd in 1918 bij een Duits bombardement verwoest. Calvijn vertrok in 1523 naar Parijs om te studeren aan de universiteit aldaar. Calvijn was toen nog maar veertien. Dit college stond niet zo goed aangeschreven omdat het te liberaal was voor iemand die priester wilde worden. Dit was namelijk de bedoeling van Calvijns vader.

Aan het College de Montaigu, waarheen Calvijn na enkele maanden vertrok, was de hygiëne zo slecht dat Erasmus, die aan zijn verblijf aldaar eveneens een slecht gestel en een overdosis luizen en vlooiën had overgehouden, schreef dat hij ook vele anderen kende die tot op de dag van vandaag nog steeds niet van hun daar opgelopen ziektes los konden komen. Harde bedden, slapeloze nachten, bedorven eten, zo luidt de samenvatting, 'het college der luizen' zegt iemand anders. Het onderwijs was hier echter wel conservatief. Calvijn las hier wel stiekem werkjes van Luther en vooral van Melanchthon, wat natuurlijk streng verboden was.

Vader sterft, Calvijn staakt rechtenstudie

Calvijn studeerde goed. Echter, toen hij bijna klaar was met de eerste helft van de studie en hij zich volledig op de theologie wilde gaan richten, kreeg hij de opdracht van zijn vader theologie te laten schieten en rechten te gaan studeren. Oorzaak: vader Calvijns conflict met de kerk. Vaders wil is wet dus Calvijn ging naar Orléans. Dat was in 1527 of 1528. In 1529 vertrok Calvijn naar Bourges, waar de vermaarde Andrea Alciati les gaf. Calvijn voelde zich aangetrokken tot de vernieuwende, humanistische wijze van onderwijs. Calvijn heeft hier hard gestudeerd en was gewend maaltijden over te slaan, tot middernacht te werken en 's morgens vroeg alles wat hij de dag ervoor geleerd had nog even te herhalen. Deze werkwijze bezorgde hem een geweldige kennis en een razend slechte gezondheid. In 1530 was hij weer terug in Orléans. Het jaar daarop stierf Calvijns vader waarna Calvijn de studie afbrak en terugkeerde naar Parijs. Hier nam hij ook les Hebreeuws, waar hij nooit expert van werd, maar wel voldoende om het Oude Testament te kunnen lezen. Daarmee was hij verder dan Erasmus die geen Hebreeuws kende en bang was dat studie van deze taal een herleving van het judaïsme zou veroorzaken!

Plotselinge of onverwachtse bekering

'Hoewel ik mij alle moeite gaf de wil van mijn vader te doen, liet God mij toch door Zijn voorzienigheid een andere weg inslaan'. In de nu volgende tijd vindt ook de bekering van Calvijn plaats. We weten het niet exact. Wellicht behoorde Calvijns bekering tot de

Timotheüs-categorie. Calvijn spreekt zelf over 'subita', plotseling of onverwacht. Calvijn heeft het niet over een bekering van ongelof tot geloof, maar over verandering van kerk door over te gaan naar 'een zuiverder leer' (*purior doctrina*). Hij geloofde dus al voordat hij tot een kerkelijke bekering kwam, en dat geloof wilde hij graag gekenmerkt zien door wat de Bijbel het leven in de vreze des Heeren noemt. Calvijn zei het gevoel van Ps. 130 te kennen, uit de diepte van zijn schuld schreeuwde hij naar God. Het is de kwelling van het geweten, veroorzaakt door het besef van zondaar zijn en voor de rechtvaardige en toornende God moeten verschijnen.

Boek over Seneca

Dat hij met rechten brak, heeft hiermee te maken dat hij door zijn verlegen aard dacht niet geschikt te zijn om advocaat te worden. Maar er moest toch brood op de plank komen. Men kon zich in de wereld der geleerden pas een plaats verwerven wanneer men met een degelijk boek daarnaar gesolliciteerd had. Dat deed Calvijn met een commentaar op *De Clementia* van Seneca. Calvijn schrijft dat het ideaal van de Stoa in sommige opzichten best lijkt op het christelijke ideaal van een deugzaam leven. Calvijn wilde met dit boekwerk laten zien wat hij allemaal in huis had en citeerde maar liefst 60 Latijnse en 20 Griekse klassieken. Maar het leverde allemaal niet op dan schulden en frustratie. Het geheel werpt een wat triest beeld op van een jonge man die zo zijn best doet erbij te horen, hogerop te willen. Maar het boek werd een mislukking. Calvijn was een junior-geleerde met weinig perspectief. We weten verder weinig over deze periode, wel dat hij colleges over Seneca gaf. Daar waren ze wel onder de indruk van de geleerdheid van Calvijn.

Meegeschreven toespraak

Op Allerheiligen, 1 november 1533, vond de toespraak van rector Nicolas Cop plaats, waarin Calvijn een behoorlijk aandeel had. Hierin werden gedachten van Erasmus en Luther gepropageerd. Toen deze zaak gesust was, vond de 'affaire des placards' plaats: prompt verschenen er pamfletten waarin de mis als een misbruik werd beschreven. Deze pamfletten werden niet alleen hier en daar geplakt, maar tot aan de slaapkamerdeur van de koning. Die man schrok zich de volgende morgen natuurlijk naar. De zaak escaleerde en Cop vluchtte naar Basel. Calvijn vluchtte naar Angoulême. Calvijn behoorde tot de jonge geleerden die openstonden voor nieuwe ideeën, nieuwe uitdagingen, nieuwe vormen van kerk en wetenschap. Calvijn wilde vrij en onafhankelijk zijn.

Het liefst een teruggetrokken leven

Ondanks de uitspraak dat hij niet graag over zichzelf sprak, kunnen we bij een zorgvuldig lezen van zijn brieven en commentaren in zijn hart kijken. Calvijn noemt vaak zijn negatieve kenmerken op. Hij gaf toe grote moeite te hebben via matiging en verdraagzaamheid de vrede te bewaren, hij werd nogal eens verleid feller te zijn in zijn schrijven dan hij eigenlijk had gewild. Aan Farel schreef hij dat hij liever ergens teruggetrokken zou leven, maar het is God die hem steeds weer op het toneel brengt. 'Ik moet erkennen dat ik van nature niet veel moed heb, schuchter, bang en slap ben'. 'Ik heb zo weinig zelfvertrouwen dat ik me liever toesta mijn eigen natuur te volgen dan anderen te vermanen'. Ook schaamte is een begrip dat veel voorkomt bij Calvijn. Calvijn is openhartig over zichzelf en wellicht daarom is hij kwetsbaar en gevoelig voor kritiek geworden. Angst is hem niet vreemd.

(Wordt vervolgd)